

MARIA JANION

– znawczyni romantyzmu

Polecana/Omawiana książka:

**Janion. Transe – Traumy – Transgresje. Niedobre Dziecię.
Rozmawia Kazimiera Szczuka. Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
Warszawa, 2012.**

Seria: Profesorki Super-Babki
Odcinek nr: 86

Bohaterką kolejnego odcinka serii jest Pani Profesor Maria Janion, która odeszła od nas 23 sierpnia 2020 roku. Pracowała na Uniwersytecie Warszawskim oraz Gdańskim, a także w Instytucie Badań Literackich (IBL) w Warszawie, którego pracownice są już popularyzowane w poprzednich odcinkach naszej serii. Tym razem omawiana książka to wywiad. Rozmowę prowadzi Kazimiera Szczuka. Na wyklejce¹ mamy notki o obu Paniach. Kazimiera Szczuka to: „feministka,

¹ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wyklejka>; omówienie słowa wyklejka.

działaczka społeczna, [...] uczennica Pani Profesor”. O Pani Profesor możemy przeczytać iż urodziła się w 1926 roku (w Mońkach, na Podlasiu). Jako dziennikarka telewizyjna współtworzyła program telewizyjny „Pegaz”!! Publikowała na łamach „Gazety Wyborczej” oraz „Krytyki Politycznej”, działaczka ruchów lewicowych.

Książka ma twarde okładki, papier jest biały, dość sztywny. Książka jest zszywana – dlatego dobrze się przewraca kartki. Ma 162 strony, ale gruby papier daje złudzenie jakby było ich więcej. Druk jest dość mały. Tytuły rozdziałów pisane są od małej litery. Na końcu mamy skorowidz nazwisk.

Co oznaczają słowa użyte w tytule? Przeczytajmy hasła w słowniku języka polskiego:

(a) **trans**

1. «stan podobny do niepełnego snu, charakteryzujący się obniżoną świadomością»,
2. «stan braku kontaktu z otoczeniem, połączony z zatraceniem się w jakiejś czynności»;

(b) **trauma**

1. «uszkodzenie organizmu będące następstwem obrażenia ciała»,
2. «trwała zmiana w psychice spowodowana gwałtownym, przykrym przeżyciem»;

(c) **transgresja**

1. «przekroczenie jakichś granic, zwłaszcza norm moralnych»,
2. «dziedzicznie uwarunkowany silniejszy rozwój danej cechy u mieszkańców niż u form rodzicielskich».

Słowa te nie są powszechnie używane. Eseista nigdy w życiu nie wypowiedział słowa 'transgresja'. O czym to świadczy? Eseista uczy/uczył m.in. teorii grafów, a w ramach tego przedmiotu omawiane są pojęcia centrum oraz ekscentryczności grafu (obiektu matematycznego). Chcąc przybliżyć te pojęcia pytam na zajęciach: *kogo uważamy za ekscentrycznego?* Ja podaję przykład Salvadora Dali. Kto przeczyta książkę może wyciągnąć wniosek, że nasza Bohaterka była ekscentryczna.

Jednym z ciekawych rysów było w początkowym okresie zachwyty nad romantyzmem, a potem jego krytyka – burzenie 'mitów'. Eseista nie jest

w stanie studiować seriami naukowych tekstów humanistycznych, mimo wszystko uczestniczył z referatem na konferencji na ATH (2019) tzn.: w I Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. Teatralność – Antyteatralność: Badania transdyscyplinarne i scenologiczne nad teatrem współczesnym. Referat dotyczył grafowych modeli sztuk teatralnych. Tematyka ta wpisuje się w dziedzinę 'Digital Humanities' oraz 'artificial intelligence'. Dziś programy komputerowe same piszą książki, a zwłaszcza 'fake news-y', po co się w tym babrać jak 'sztuczny niewolnik' uczyni to za nas seriami. Mimo wszystko eseista jest fanem humanistyki!!! To chyba widać po poprzednich odcinkach tej serii.

Wracając do krytyki romantyzmu – punktu widzenia Bohaterki eseista do końca nie rozumie. Wydaje się jednak, iż epoka ta tak się odsunęła w czasie, że można by było emfazę w cyklu edukacji szkolnej położyć na Żeromskiego, Prusa, Orzeszkową, Kamińskiego, Kruczkowskiego, Kossak-Szczucką, Wachowicz (!!)

oraz na walkę o wyzwolenie naszej ojczyzny w trakcie I oraz II wojny światowej, a szczególnie mówić o roku 1920 oraz o Powstaniu Warszawskim². Obecnie obchodzimy 100-lecie wojny o zachowanie niepodległości. Wspaniały film dokumentalny tłumaczył (dopiero teraz wszystkim Polakom) szeroko konteksty i tło tego heroicznego okresu w dziejach Polski. To nie był jeden dzień 15 sierpnia, jak wielu się wydawało. **Warto by dyskutować Lema oraz osiągnięcia naukowe, ekonomiczne, twórcze, wynalazczość (złamanie szyfru ENIGMY), matematyczne /Wspomnienia Kuratowskiego i Steinhausa/ oraz sukcesy techniczne Polaków, w kraju i na emigracji.**

Wracając do książki. Można się dowiedzieć iż dzieciństwo naszej Bohaterki nie było szczęśliwe. Tragedią było pijaństwo ojca, może hazard, skoro wysprzedawał kawałek po kawałku całe połacie ziemi?? To więcej niż na wódkę. Rodzina cierpiała awantury oraz niewiarygodną biedę. Dwoje rodzeństwa zmarło. W końcu Jej wychowaniem zajęło się wujostwo. Jak mówi Bohaterka, jednak ludzie ci byli dość oschli, nie otoczyli Jej bezgraniczną miłością.

² Bohaterka cytuje opinię Lecha Kaczyńskiego, iż to wydarzenie przeszło już do sfery mitu!! Według eseisty przejdzie za 10 – 15 lat gdy nie będzie z nami już żadnego żołnierza ...

To pewnie wyjaśnia słowo *'trauma'* w tytule. Osiągnęła jednak wiele – została kimś wybitnym w świecie nauki!!! Dalej jest rozdział – str. 63 „Marksizm”. Z tym kierunkiem związała się na całe dalsze życie³. Wszystko w wywiadzie ocenia przez pryzmat lewicowości! Czasami Ta, która walczyła z mitami, sama nie wie w jakich mitach tkwi np. pada zdanie o antysemityzmie księdza Tadeusza Rydzyka. Potem nie mogą tacy ludzie zrozumieć iż Ambasador Izraela osobiście uczestniczyła w wydarzeniach przez niego organizowanych, a **ostatnio** przedstawiciel Ambasady Izraela (w imieniu Ambasadora) wygłaszał mowę na otwarciu „Parku Pamięci” w Toruniu, gdzie zestawiono nazwiska kilkunastu tysięcy Polaków ratujących Żydów, wykonując uprzednio gigantyczne archiwum, dokumentujące każdy przypadek.

Strona 99 – rozdział „IBL PAN”. To instytucja, gdzie pracowało lub uzyskiwało stopnie naukowe kilka Bohatek naszej serii. Wymienieni są pierwsi pracownicy, twórcy tej instytucji. Strona 103, tu okazuje się, że Bohaterka znała język rosyjski biegle. Z Moniek przeniosła się do Wilna i w tym mieście spędziła wojnę, przeżywając ery kolejnych najeźdźców. Jak mówi przez rok uczęszczała do gimnazjum rosyjskiego. Interesował się potem literaturą w języku rosyjskim, a także niemieckim. Analizowała m.in. wiersze Bertolda Brechta, wychwalała najbardziej lewicowe. Kazimiera Szczuka twierdzi, że „odpokutowała” za swoje błędy.

Potem pracowała przez szereg lat na Uniwersytecie Gdańskim. Odcinek nr 77 naszej serii, Profesor Halina Krukowska właśnie w Gdańsku broniła pracy magisterskiej właśnie pod kierunkiem Marii Janion. Nasz Bohaterka po **marcu 1968** została zwolniona z pracy, na krótko, ale jednak. Wróciła w roku 1969. Strona 108: rozdział „Biblioteka”. Tu bohaterka omawia swój charakter pracy „siedzieliśmy w bibliotece całymi dniami z panią Maryną”. Oprócz tego Pani Profesor gromadziła własny księgozbiór, z oryginałami z XIX wieku. Z Wilna wyjechali od razu gdy było można, bo wiedziała o wywózkach na Sybir, a sama

³ Do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) wstąpiła w 1949 roku, a została z tej partii wyrzucona w 1979 roku.

uczestniczyła w ruchu oporu (podziemnym *harcerstwie*). Harcerstwo to podstawa rozwoju wielu naszych Bohatek. Czy trafiła tam sama, czy skierowała Ją ciocia, eseista nie doczytał. Rodzina w 1945 roku osiedliła się na krótko w Bydgoszczy – mieście rodzinnym piszącego niniejszy tekst. Uczestniczyła w nauczaniu podziemnym, zatem teraz trzeba było zdobyć formalne świadectwo maturalne. Na eksternistyczny egzamin pojechała do pobliskiego **Torunia**. Na studia wybrała się już do Łodzi i na pewien czas przeprowadziła się do tego miasta. Tu w antykwariatach mogła kupić interesujące Ją książki. W końcu przeniosła się do Warszawy, aby tam skończyć słynny Uniwersytet.

Droga naukowa:

1951 – magisterium na Uniwersytecie Warszawskim,

1955 – doktorat; nauki filologiczne, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa; na podstawie pracy „Lucjan Siemieński, poeta romantyczny”, której promotorem był Profesor Stefan Żółkiewski⁴,

1957 – objęła stanowisko docenta w IBL⁵;

1963 – otrzymała tytuł profesora nauk humanistycznych⁶.

Strona 135, rozdział pt.: „Francja”. W roku 1956 nasza Bohaterka dostała stypendium post-doktorskie do FRANCJI. W Jej grupie byli m.in. Jedlicki⁷,

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Stefan_%C5%BB%C3%B3%C5%82kiewski; o Jej promotorze (1911-1991), m.in. minister szkolnictwa wyższego (1956-1959).

⁵ Tzw. **habilitacji** nie da się wyklikać. W LINKACH (poniżej) podano link do Bibliografii Pani Profesor. Nie ma w nim rozprawy. Drogę awansu naukowego przez stanowisko docenta, zlikwidowano po 1989 roku. System awansów naukowych w Polsce jest inny niż na tzw. Zachodzie, ale to temat na książki np. Zbyszko Melosik: „*Uniwersytet i społeczeństwo: dyskursy wolności, wiedzy i władzy*”, Wydawnictwo Wolumin, Poznań 2002.

⁶ Zygmunt Krasieński, debiut i dojrzałość. [Monografia]. Warszawa: Wiedza Powszechna 1962. Wydaje się iż była to tzw. książka profesorska, która była konieczna do nadania tytułu profesora (tzw. belwederskiego).

⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Jedlicki; o naukowcu.

Baczko⁸ oraz Kołakowski (1927-2009, znany działacz komunistyczny). Było to na zaproszenie rządu francuskiego, specjalny sześciotygodniowy program. „Intelektualiści występowali dla nas, opowiadali o ustroju, kulturze, mogliśmy oglądać rozmaite legendarne cuda francuskie”. W Paryżu oglądała m.in. wystawę impresjonistów (eseista w muzeum d’Orsay⁹). Oprócz Paryża byli w Marsylii. Nasza Bohaterka pisze: „Dość dobrze sobie radziłam z francuskim. Jeszcze przed wyjazdem brałyśmy z panią Maryną lekcje tego mówionego, potocznego języka. [...] Dużo czytałam w tym języku”. To znany rys naszych Bohaterek – znajomość kilku obcych języków, może otworzyć oczy na świat, jeśli umie się jeszcze oceniać rzeczywistość. Eseista zna 4 języki obce, po angielsku przeczytał setki stron prac naukowych i jedną książkę George’a Orwella „Rok 1984” – zapisując cały zeszyt nieznanych słówek, wyrażenia literackie to nie matematyka, czy inżynieria mechaniczna. Staż eseisty to dwukrotnie miesiąc w Glasgow (U.K.). Czyli razem osiem tygodni, a do tego doszedł tydzień w Londynie oraz wizyta tamże na UCL. To daje dużo, orientację co robią inni oraz zrozumienie iż nasz poziom naukowców jest wysoki, mimo rankingów.

Ostatni rozdział – strona 145 – „Uniwersytet zaangażowany” – w co ma się angażować? Jaki ma być? To już każdy sam może ocenić. A jakie są Polskie uczelnie??? Seria dedykowana jest środowiskom akademickim (w szczególności), warto przemyśleć jeszcze raz na nowo organizację i zasady Polskich Uniwersytetów.

Eseje nie są streszczeniami, Ci którzy chcą dowiedzieć się więcej mogą sięgnąć do oryginału.

Polecam książkę, mimo pewnych wątpliwości, mimo wszystko pozwala głębiej **zrozumieć** Bohaterkę i współczesny świat!!!

⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Bronis%C5%82aw_Baczko; o naukowcu.

⁹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Mus%C3%A9_d%27Orsay; o muzeum ze zbiorami impresjonistów.

LINKI

1. <http://dane.janion.pl/bibliografia.pdf>; bibliografia Bohaterki w pliku pdf.

UWAGA: tu można wyklikać cały dorobek publikacyjny naszej BOHATERKI.

2. <https://janion.pl/items/browse?page=2>; wybrane nagrane referaty!!
3. <https://ninateka.pl/film/maria-janion-rozmowy-poszczegolne>;
o Bohaterce.
4. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/1535995,1,recenzja-ksiazki-kazimiera-szczuka-niedobre-dziecie.read>; recenzja książki.

INNE KSIĄŻKI (drugi tom do omawianego)

5. Janion. Transe - traumy - transgresje. Tom 2. Prof. Misia. Wywiad prowadzi: Kazimiera Szczuka.
Wydawnictwo Krytyki Politycznej. Warszawa, 2014 (166 stron).

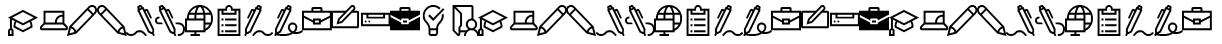

ZDJĘCIA PRZY OKAZJI

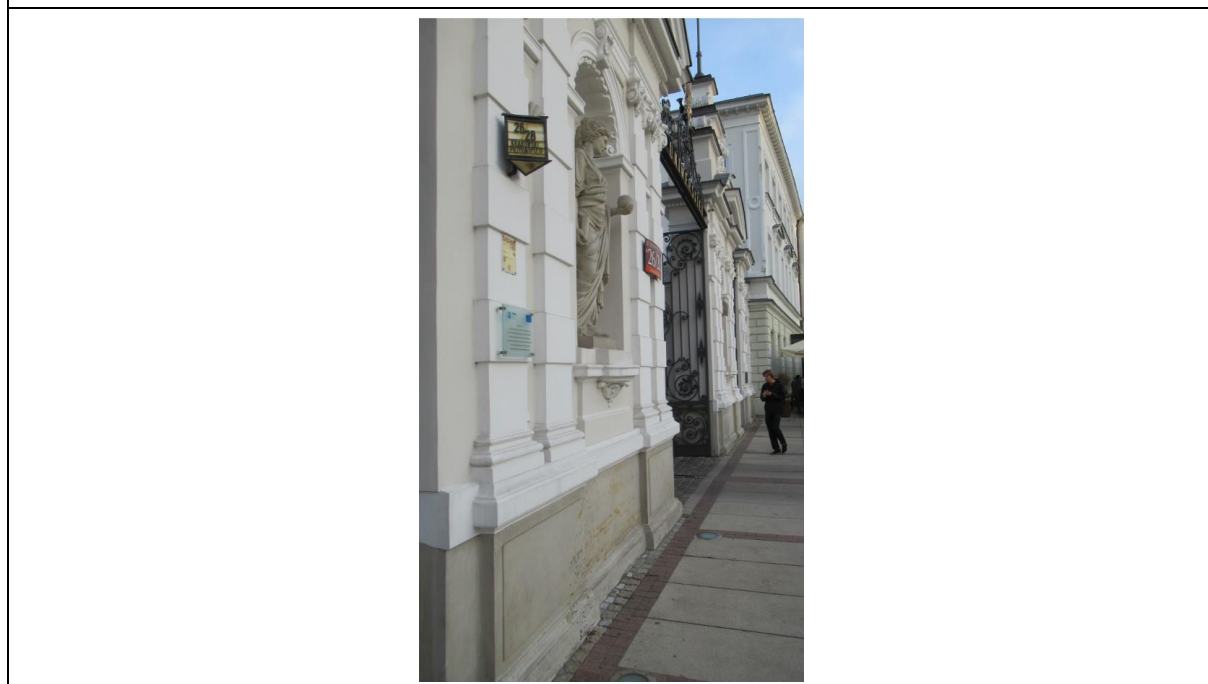
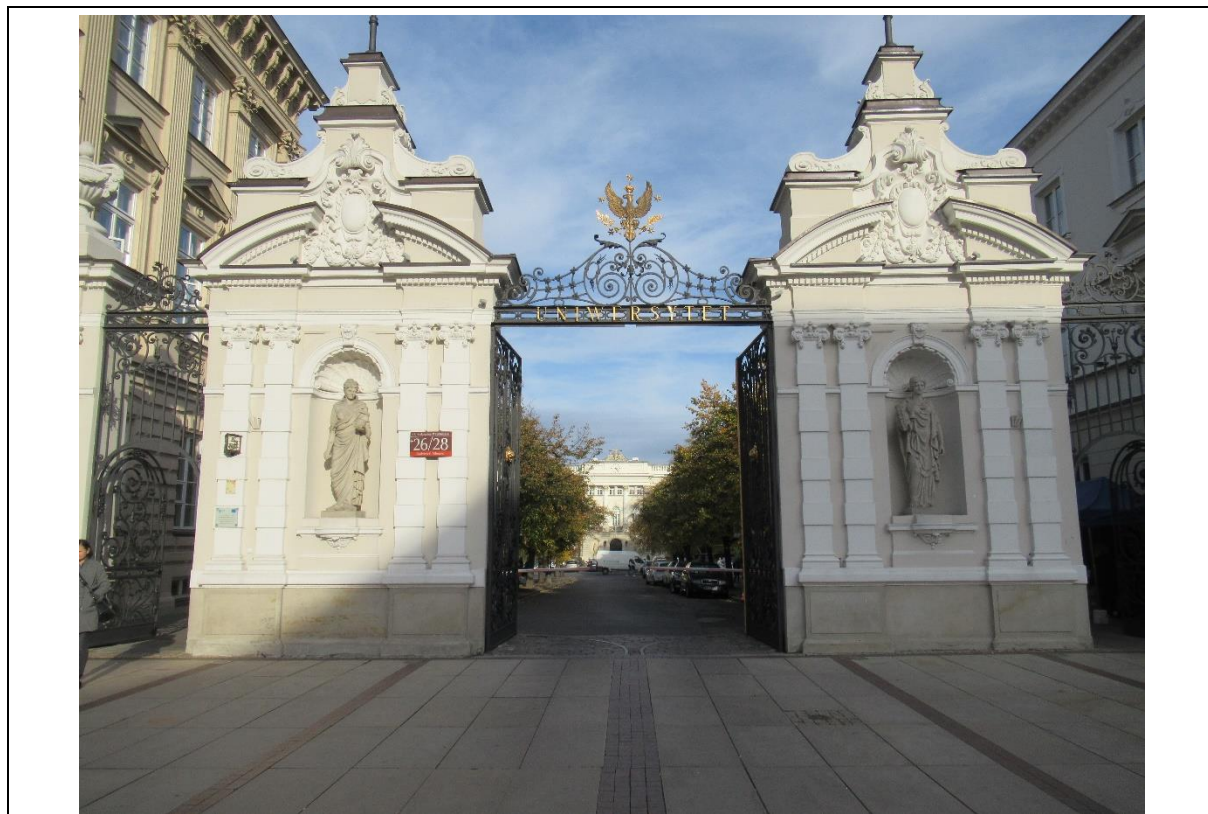
Warszawa – IBL w Budynku PAN

Uniwersytet Warszawski

Biblioteka

Duchowny, kaznodzieja, językoznawca, edytor, folklorysta (protestant). Był poliglotą – oprócz języka polskiego i niemieckiego znał również język grecki, dolnośląski, oraz rosyjski.

Jego Opinia:

„Mowa polska jest piękniejsza i cudowniejsza niż język francuski i niemiecki, więc się jej pocziwy człowiek wstydić nie powinien i owszem, pilnie się jej uczyć, o nią dbać i o utrzymanie się jej jak o wielki skarb starać powinien”.

Tablica pamiątkowa w Toruniu, o drukowaniu PANA TADEUSZA !!!

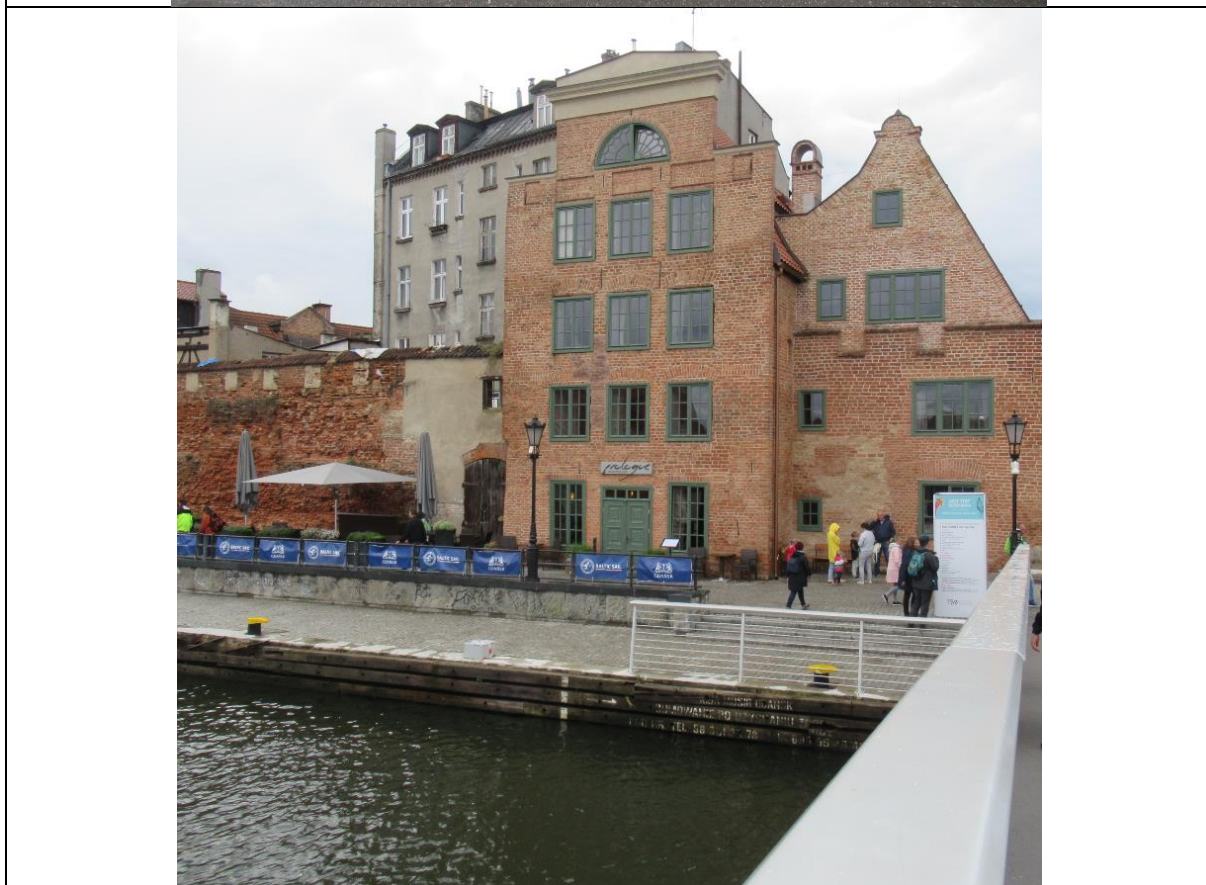
Popiersia wieszczów w Krakowie

Stare Miasto w Gdańsku

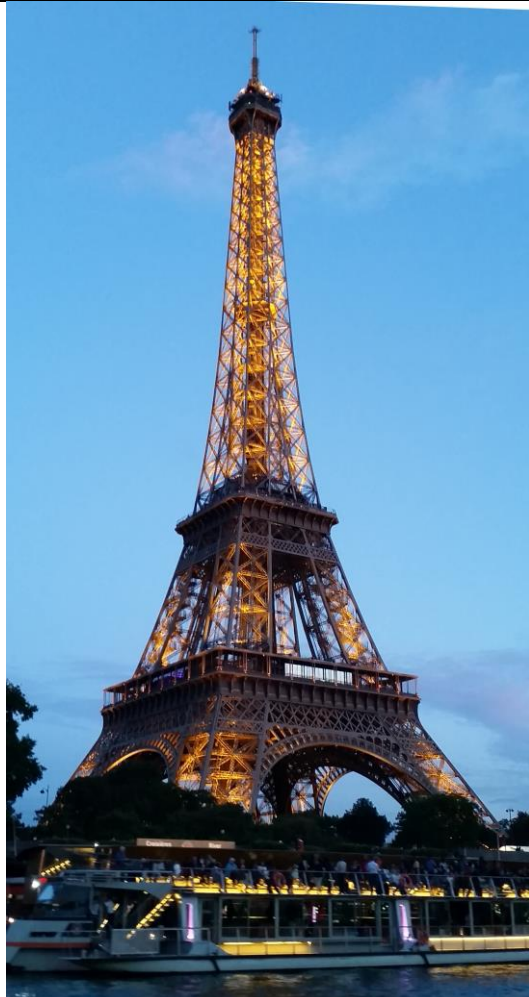

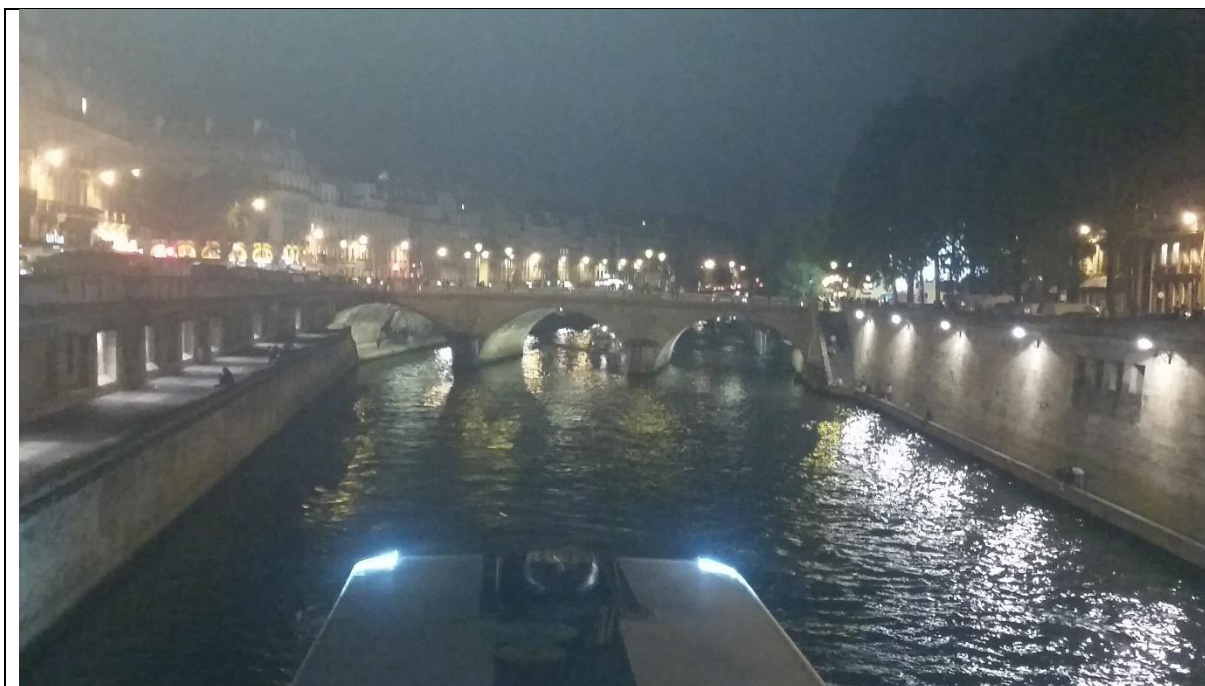

Paryż – gdzie nasza Heroina była na Stypendium Rządu Francuskiego

Żegnamy Paryż – czy jest wesoły? Nadal gwarny, ruchliwy, pełen turystów (było to przed wirusem).

[42] ADAM MICKIEWICZ

PAN TADEUSZ CZYLI OSTATNI ZAJAZD NA LITWIE, HISTORIA SZLACHECKA Z R. 1811 I 1812, WE DWUNASTU KSIĘGACH, WIERSZEM, [...]. PARYŻ, W TYPOGRAFII A. PINARD, 1834.

Portret Adama Mickiewicza z profilu według medalionu wykonanego w Weimarze w 1829 roku. Staloryt autorstwa Antoniego Oleszczyńskiego w pierwszym paryskim wydaniu Pana Tadeusza. Dar N.N.

[44] ADAM MICKIEWICZ

POEZYJE ADAMA MICKIEWICZA. NOWE, POMNOŻONE I ZUPEŁNE WYDANIE Z PORTRETEM AUTORA I DWIEMA RYCINAMI. T. 1. WARSZAWA, NAKŁADEM S. H. MERZBACHA KSIĘGARZA, 1833.

W zbiorach Muzeum Hutten-Czapkich w Krakowie.

Wejście do kamienicy w Gdańsku

Zdjęcia wykonał eseista Stan Zawiślak.

